
Düzen siyasetinde kilitleme ve yönetememe krizi

12 Eylül 1980 darbesi öncesinde Türkiye’de derin bir kriz yaşanıyor. Halkın gündelik hayatına yüksek enflasyon, şeker ve yağ kuyrukları, tüp gaz karaborsası şeklinde yansıyan ekonomik sorunların sermaye sınıfı açısından başka bir anlamı vardı. Patronlar işçi sınıfının pazarlık gücünü kırmak için örgütlenme ve grev hakkını kısıtlamak istiyor, enflasyonun ücretlerin yüksek olmasından kaynaklandığı yalanını sürekli gündemde tutuyor ve 12 Mart’ın felsefesi olan “toplumsal uyanış ekonomik gelişmenin ötesine geçti” tezini her fırsatta dile getiriyordu.

İşçi sınıfının görece olarak en örgütlü olduğu dönemdi 1970’ler ve bu örgütlülüğe devrimci düşünce ve eylemin toplumda yaygın bir karşılık bulması eşlik etmekteydi. Yıllar önce solun önünü kesmek için devlet eli ve NATO marifetiyle yaratılan dinci ve milliyetçi faşist örgütlenmeler zamanla karşılarında direngen bir devrim cephesi buluyor, bütün bölünmüşlüğüne karşın Türkiye devrimci hareketi sokakta düzenin sivil görünümü uzantılarının hegemonya kurmasını engelliyordu.

“Düşük yoğunluklu iç savaş” tanımı abartılı gelebilir ancak 12 Eylül’e giderken Türkiye’de birçok şey uçlardaydı, bugünden bakıldığında “abartı” norm haline gelmişti.

Yaşanan devrimci bir krizdi; devrimin nesnel koşulları olgunlaşmış ancak bunu değerlendirecek öznel etmen sahne almamıştı. Emekle sermaye arasındaki çelişkilerin en keskin biçimler aldığı yıllarda Türkiye’de devrimci bir misyonla hareket eden bir sınıf partisi mevcut değildi.

Daha sonra çok sık telafuz edilen 12 Eylül öncesindeki kaosu “darbe”ye gerekçe oluşturması için tamamen devlet eliyle yaratıldığı iddiası bu anlamda ciddiye alınmamalıdır. Ele aldığımız dönem ardı ardına gelen provokasyon, katliam ve cinayetler yalnızca generallerin düdüğü çaldığı an duracak bir oyun değil, kendi başına bir hesaplaşmaydı. Sermayenin dünya tarihinde, yükselen işçi ve sosyalist harekete karşı zora başvurması, bir doğal refleks olarak görülmelidir.

Burada üzerinde durmamız gereken “yönetememeleri”ydi. Mevcut siyasal ve hukuki çerçevede yönetemiyorlardı; 24 Ocak 1980’de yürürlüğe giren ekonomi politikaları da uygulayamıyorlardı. Darbeye aylar önceden karar vermişlerdi ancak darbe ulaşılması gereken bir hedef değil, sermaye egemenliğinin

---

krizini çözmek için riskli, yüksek maliyetli ama aynı oranda etkili bir araçtı.

Bu aracın tepe tepe kullanılmasının, kendisini bugün de hissettiren bir dizi yapısal soruna yol açtığını bilsek de, 12 Eylül faşizminin, Türkiye’de sınıf mücadelesinin bütün düzlemlerine sermaye lehine gerçekleşen en kapsamlı müdahale olduğu, benzer bir müdahaleye öncülük eden AKP’nin, 12 Eylül’ün açtığı kanallar olmaksızın herhangi bir başarı elde edemeyeceği de ortadadır.

Türkiye’de bugün tanık olduğumuz siyasi krizin özelliklerine değinmek istediğimiz bir yazıya 12 Eylül ile başlamamızın birden fazla nedeni var.

12 Eylül: Başarıırken kaybetmek

12 Eylül, emeğe karşı saldırının, sonuç alıcı olsa da, daha derin bir siyasi krizi tetikleyeceğini kanıtlamıştır. Yaklaşık 40 yıl önce gerçekleşen askeri darbenin hem Türkiye burjuvazisi hem de emperyalist merkezler açısından mutlak anlamda başarılı olduğu tartışmasız bir gerçektir. Darbeciler önlerine koydukları hedeflerin hemen tamamına ulaşmıştır.

İşçi sınıfı örgütsüzleştirilmiş, Türkiye solu toplumsal mevzilerini yitirmiş, dinci gericilik siyasal alana hızla yerleşmiş, Türkiye toplumu çok yönlü bir kuşatmayla ahlaki ve kültürel bir çürüme sürecine girmiş, adalet duygusunu büyük ölçüde yitirmiştir. “Gülme sırası bizde” diyen patronlar için Türkiye dikensiz bir gül bahçesine dönüştürülmüştür.

Ancak sermaye sınıfı yüzünü güldüren bu gelişmelere karşın düzlüğe çıkamamış, sakin bir limana demirleyememiştir. Bunu tek başına ekonomik nedenlere bağlamak doğru değildir. Siyasi, ideolojik ve ekonomik dinamiklerin birbirleriyle sürekli etkileşim halinde olduklarını ve ancak belli bir soyutlama düzeyinde ayrıştırılabileceği gerçeğini bir kenara not ederek, Türkiye kapitalizminin 12 Eylül darbesinin elde ettiği başarıya karşın ciddi siyasi ve ideolojik sıkıntılarla karşı karşıya olduğunu, bu sıkıntıların zaman zaman kriz boyutuna ulaştığını söyleyebiliriz. Ve bu noktada belki bir

---

düzeltilmeyle: Türkiye kapitalizmi biraz da 12 Eylül darbesinin elde ettiği başarı nedeniyle ciddi siyasi ve ideolojik sıkıntılarla karşı karşıyadır!

Emperyalizmin çürüten kapitalizm olduğu gerçeğini hatırlayalım. İşçi sınıfının bu çürümede hiçbir sorumluluğu olmadığı gibi, çürümenin şiddetini azaltmak gibi bir tarihsel misyonu da olamaz. Bununla birlikte, güçler dengesinde ezen sınıf lehine açılan makasın çürümeyi derinleştirdiği de ortadadır. Bunun iki nedeni vardır. Birinci sıraya, güçler dengesinde emek kefesinin gözle görülür biçimde ağırlık yitirmesi ile birlikte siyasi iktidarın meşruiyet kaygısının azalmasını, dolayısıyla bugün düzen siyasetinde sık kullanılan "güç zehirlenmesi" denen tablonun ortaya çıkmasını yazabiliriz. "Güç zehirlenmesi", burjuva siyasetine erdem yakıştıran bir kavramdır, zehirlenme-zehirlenme her daimdir ancak onların bu kavramla anlatmak istedikleri "kualsızlık"tır.

Burjuva demokrasilerinde, eşitsizlik ve adaletsizlikler mümkün olduğunca kurala bağlanır; sömürü düzeninin toplumsal onay almasının bir nedeni de budur. Türkiye'de 12 Eylül rejimi sermaye sınıfının hemen bütün taleplerini karşılar, o sınıfa sağladığı özgürlük alanını devleti yeniden yapılandırırken de kullandı ve sivil-asker bürokrasiyi de özgür bıraktı. Bu sınırsız özgürlüğün duvara tosladığı ilk kriz, köklü tarihsel nedenlerle bölgesel-uluslararası konjonktürün denk gelmesiyle, Kürt sorunu temelinde ortaya çıktı. Her şeye muktedir olduğunu sanan bir kafayla geniş bir coğrafyada büyük bir meşruiyet kaybı yaşandı.

Sömürürken hiçbir sınır tanımayan sistem öldürürken de sınır tanımazken, bir yandan da tepeden tırnağa kuralsızlığa alışan bürokrasiye bir dizi kanaldan akıl dışı miktarlarda para pompalandı. İşler öyle bir noktaya geldi ki, ballı börekli özelleştirmeler, vurguna dönüşen devlet ihaleleri, sonuna kadar açılan kredi musluklarının yanı başında uyuşturucu ve silah kaçakçılığının yarattığı büyük olanaklara gıpta ile bakan Türkiye'nin en büyük ikinci patronu "ben enayi miyim yeni fabrika açayım" diyecek noktaya geldi.

Bu kan ve kâr denizinin içinde boğulmak istenen milyonlarca yoksulun ve kuralsızlığa siyasal-ideolojik gerekçelerle itiraz eden sol duyu sahibi insanların sonsuza kadar kayıtsız ve de sessiz kalacağı kanaati, 12 Eylül'ün sermaye düzenine ve onun hizmetkarlarına aşıladığı bir özgüvendi. Doğru çıkmadı.

Dahası, bizzat sermaye sınıfı, kuralsız çalışan bir devletten rahatsızlık duyar hale geldi. Bir yandan sistem açısından büyük sorunlar yaratacağı açık olan meşruiyet kaybı, bir yandan kontrolden çıkan devlet içi odakların birbirleriyle girdikleri mücadelenin yarattığı istikrarsızlık ve bir yandan kapitalist ekonominin hiyerarşik yapısını bozup

---

üstüne onun kırılmasını artıran mafya ekonomisi müdahaleyi gerektiriyordu.

Susurluk'ta Kasım 1996'da meydana gelen trafik kazası ile birlikte ortalığa saçılan bilgiler, devletin kuralsızlığı bir miktar kurala bağlama isteğinin ürünüydü. Hemen ardından 12 Eylül "zaferi"nin sermaye düzenine hediye ettiği bir başka kriz başlığını yönetmek için 28 Şubat süreci geldi. Bu kez yine kural tanımayan siyasal islama kuralları hatırlatmak istiyordu sermaye devleti.

Bunu bir ölçüde yaptılar. Bir ölçüde, çünkü bütün bu kuralsızlık zaten sermaye düzeninin bütün dokusunda gerçekleşmişti, dolayısıyla artık eskisi gibi değildi hiçbir şey; oyunun yeni kuralları vardı ve o kurallardan biri, İslamın siyasal alana geri dönüşsüz bir biçimde yerleşmesiydi. 1996-97 uğrağında sistemin belini doğrultmak için çaba harcayanların "solu o kadar ezmeyeydik iyidi" diye yakınması boşuna değildi, düzen "balans ayarı" tutmuyordu.

Kuralsızlığın krizi

Sermaye sınıfının ayarsızlığı fırsata çevirmek için bulduğu çıkış yolu AKP'ydı. Mağduriyet, özgürlük ve demokrasi vurgusu, adalet arayışı gibi vurgularla inandırıcılığını yitiren siyasal sisteme ciddi bir meşruiyet aşısı yapıldı. Ardı ardına yapılan seçimlerde daha önce rastlanmadık oranda oy alan AKP elde ettiği meşruiyeti ABD emperyalizminin bölgesel planları ve uluslararası tekellerin hareket alanını daha da genişletmek için sonuna kadar kullandı. 12 Eylül sopasının yerine AKP'nin dinci-liberal söylemi gelmiş ancak kuralsızlık baki kalmıştı.

Ve yine aynısı oldu, kuralsızlığın ekmeğini fazlasıyla yiyen sermaye sınıfı, kuralsızlığın siyasal iktidarın abartılı bir özerklik arayışına dönüştüğü oranda bundan iki nedenle rahatsız oldu. Birincisi bir kez daha toplumsal meşruiyet sorunu yaşanabilirdi, ikincisi sermayenin iç dengesi bozuluyordu. Buna emperyalist merkezlerin de AKP'nin ve de Erdoğan'ın kullandığı özgürlükten rahatsız olması eklenince toplumun yarıya yakınında biriken ölçüsüz ve haklı tepki, kendisine akacak bağımsız ve devrimci kanallar bulamadığı oranda bu rahatsızlığın elini güçlendirmiş oldu.

Türkiye bu açıdan yedi-sekiz yıldır bir kilitlenme yaşıyor ve belki de önümüzdeki haftalarda bu kilitlenmeyi çözmek için radikal adımlar atılacak. Belki...

Belki de kilitlenmenin yol açtığı siyasi kriz daha da derinleşecek.

Peki bu bir yönetememe krizi midir?

Evet bu yönetememe krizidir.

Ancak bu kriz 12 Eylül öncesinde yaşanan yönetememe krizinden farklıdır. 12 Eylül öncesinde, sermaye düzeninin sorgulanmasına neden olan, sermayenin emekçi halkı baskılamasını zorlaştıran bir kriz yaşanıyordu. Bizim restorasyon denemesi diye adlandırdığımız 1996-1997 uğraşında da, 2011 yılından bu yana AKP'yle ilgili yaşanan kilitlenmede de sermaye egemenliği doğrudan tehdit altında değildir. Bu bir açıdan işçi sınıfının siyasal ve ekonomik örgütlülüğünün zayıflığı ile ilişkili. Ancak en az sınıf hareketinin etkisizliği kadar önemsememiz gereken konu, kuralsızlığın sermayenin iç çelişkilerine yaptığı yüklemidir. Türkiye'de düzen içi gerilimlerde olağanüstü bir enerji birikmiş, emperyalist dünyadaki rekabet ve mücadelenin de etkisiyle bu gerilimlerin yönetilmesi de zorlaşmıştır.

Teorik olarak 12 Eylülü takip eden 40 yıllık dönemin açık ve doğrudan sınıf kavgasına yol açması beklenirdi. Çünkü 40 yıl boyunca sermaye kesintisiz ve ölçsüz bir biçimde emeğe saldırmıştı ve işçilerin hatırı sayılır bir direnç üretecek potansiyele sahip olduğu açıktı. İronik biçimde, bu direncin şu ana kadar kendini yeterince hissettirmemesinin nedeni düzen siyasetindeki kilitlenmenin boyutlarıdır. Cumhuriyet'in kuruluşundan, hatta öncesinden bu yana süzülüp gelen düzen içi ideolojik, kültürel, siyasi gerilimlerin tamamı bu kilitlenmeye içerilmiş ve düzen siyasetinin krizi emekçilerin sömürülen sınıf olmaktan kaynaklı hoşnutsuzluklarını bütünüyle kendisine çekip değersizleştiren bir karakter kazanmıştır.

Şu an itibariyle tekelci sermaye açısından bir sistem krizi söz konusu değildir. Sermaye ezilenleri yönetebilmekte ancak

---

kendini yönetmekte zorluk çekmektedir. Düzenin bütün regülatörleri çöpe atılmıştır ve bunun temel nedeni kendilerinin açgözlü sınıf olarak emeğe karşı tamamen kuralsız bir "iş yaşamı" talep etmesidir. Ancak regülatörü olmayan bir düzende sermayenin iç dengesi de bozulmuştur. Komünizmde bile devlet söndüğünde bir regülatöre, düzenleyiciye ihtiyaç olacak. Erdoğan ve çevresindeki bir grup insana daralan bir regülatör artık sonuç vermiyor.

Sermaye sınıfı, kuralsızlığın nimetlerinden yararlanmaya devam edeceği ancak düzenin belli kurallarla işleyeceği bir sürece taşımak istiyor ülkeyi. Bu taşıma işleminde özel bir risk görmüyor, onca gerginliğe rağmen fazlasıyla dikkatli, fazlasıyla ihtiyatlı bir biçimde sürdürüyorlar kilidi açma arayışlarını. Kılıçdaroğlu-İmamoğlu çizgisi, yıllardır Erdoğan tarafından enerji yüklenen Türkiye toplumunu uyuşturmak için, şu andaki yönetim krizinin kilidi açarken bir sistem krizine, sistemin yönetme krizine dönüşmesini engelleyecek formüldür.

Bu formül şimdilik tutmakta, ekonomik krizin en ağır darbesini yiyen emekçi kesimlerinde dahi dinci gericiliğin beceremediği tahribata "normalleşme" teranesi yol açmakta, bu zokaya karşı toplumu uyarmakla görevli sol ise kendine uzatılan her koltuğa oturarak acınası bir fotoğraf vermektedir.

Ancak...

Bu kilit açıldığında kapı hangi yöne aralanırsa aralansın, düzenin iç gerilimlerinin sınıf çelişkilerini emme gücünde radikal bir azalmanın gerçekleşeceği bellidir. Sermaye bu tehlikeyi önemsemiyor çünkü kendi açısından bardağın dolu tarafına bakıyor ve düzen siyasetindeki taraflaşmanın düzen dışına bir alan bırakmamasına güveniyor. TKP, düzenin iç gerilimlerdeki enerji boşalmasının ortaya çıkaracağı boşluğun ancak kısa bir zaman aralığında değerlendirilebileceğini bilerek konum alıyor ve hazırlanıyor. Böylesi bir dönem alan kapatamayan bir sınıf hareketinin uzun yıllar etkisiz kalacağını bilerek...

Kilitlenme sürerse... Kırılma riski her geçen gün artacaktır. Ve bu kırılmanın ne türden toplumsal ve siyasal sonuçlar doğuracağını kimse bilemez. Bugün düzen içi gerilimlerin emekçi halkın hoşnutsuzluğunu kendine çekip değersizleştiğine tanık oluyoruz, yarın bir kırılma anında düzen dışı bir sınıfsal odağın düzen içi kimi gerilimleri kendine çekip başkalaştırdığına da tanık olabiliriz. TKP bunu da hesaba katıyor.

İşte bu nedenlerle yalnızca programına,
ilkelerine, Marksizm-Leninizme sadık kalmak adına değil, bu tarihsel kesitte,
emekçilerin çaresiz ve çıkışsız bırakılmaması için o ayıplı, boş, çirkin
sahnenin bir parçası olmuyor.